

รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ สำหรับข้าราชการพลเรือนไทย

A Model for Postretirement Education for Thai Civil Officers

ว่าที่ ร้อยโท นภเกตุ สุขสมเพียร*

หลักการและเหตุผล

ในโลกยุคปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสาธารณสุข ตลอดจนวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ล้วนส่งผลให้ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพสุขภาพ และป้องกันตนเองจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้มากขึ้น อีกทั้งการรักษาพยาบาล และการให้บริการด้านสุขภาพจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนก็เป็นไปในลักษณะทั่วถึง กว้างขวาง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่าในอดีต ด้วยเหตุและปัจจัยหลากหลายประการนี้

ส่งผลให้อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรโลกยืนยาวมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนั่นก็ย่อมหมายถึงว่า จำนวนประชากรในวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ได้ทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในอนาคตอันใกล้นี้ สามารถประมาณการได้ว่าอัตราส่วนที่พึ่งพิง (Dependency Ratio) ระหว่างบุคคลที่อยู่ในวัยแรงงานกับกลุ่มที่พึ่งพิง (เด็กและผู้สูงอายุ) จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยจะมีจำนวนบุคคลที่อยู่ในวัยแรงงานลดลง และมีกลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มผู้สูงอายุในวัยกลางอายุ 75 - 84 ปี และวัยปลายอายุ 85 ปี ขึ้นไป และอายุเฉลี่ย (Median Age) ของประชากรก็จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนอัตราการตายก็จะลดลงเรื่อย ๆ ในปี ค.ศ. 2045 เชื่อว่า คนจะมีอายุยืนยาวได้จนถึง 85 ปี (เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก. 2544: 49) จากข้อมูลทางประชากร และการฉายภาพของโครงสร้างประชากรในอนาคต สามารถทำนายได้ว่าโลกในอนาคตจะเป็นโลกของคนชรา หรือโลกที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก การเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุจากการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาสภาพแวดล้อม และการพัฒนารูปแบบการ

* นิสิตปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รักษาพยาบาลที่จัดให้แก่ประชากรสูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการควบคุมอัตราการเกิด

ประการที่สอง ความรู้ความเข้าใจของผู้สูงอายุเองเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เป็นผลให้อายุของคนยืนยาว ซึ่งอาจอยู่ได้ถึง 15 ปี เป็นอย่างต่ำ ภายหลังอายุ 60 หรือ 65 ปีไปแล้ว (เพ็ญแข ประจักษ์จันติก. 2544: 52) ปัจจุบันในยุโรป มีจำนวนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และในอีก 50 ปีข้างหน้า หรือในปี พ.ศ. 2593 จะเพิ่มเป็นร้อยละ 35 และประเทศที่มีประชากรสูงอายุจำนวนมากอยู่แล้ว เช่น จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น จะมีประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้นเป็น 2 ถึง 3 เท่าของปัจจุบัน (เพ็ญแข ประจักษ์จันติก. 2544: 50) จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงของไทย เช่น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประสพ รัตนากร (2545) ได้กล่าวไว้ว่า ในอนาคตมีแนวโน้มว่า ผู้สูงอายุทั่วโลกจะมีมากขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด และในอีก 50 ปีข้างหน้า ก็จะมีสูงถึงร้อยละ 22 สำหรับประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันมีประชากรสูงอายุอยู่ร้อยละ 10 หรือประมาณ 9 ล้านคน จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม

ในปัจจุบันจะพบแนวโน้มตรงกันว่า จำนวนผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งของประเทศต่าง ๆ และของโลก จะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ และโลกในอนาคตจะเป็นโลกของผู้สูงอายุ (เพ็ญแข ประจักษ์จันติก. 2544: 53)

สำหรับในประเทศ จากการสำรวจของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คาดได้ว่าประชากรสูงอายุ หรือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีประมาณ 5.7 ล้านคน หรือร้อยละ 9.19 ของประชากรทั้งหมดในปี 2543 จะเพิ่มเป็น 7.6 ล้านคน หรือร้อยละ 11.4 ในปี 2553 แนวทางการรับมือกับปัญหาดังกล่าว คือ การศึกษาบทเรียนจากประเทศอื่น ๆ เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในบ้านเรา ไม่เช่นนั้นปัญหาจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคต หากรัฐบาลไม่มีนโยบายเพื่อรองรับคนกลุ่มนี้ทำงานที่กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในช่วง 20 ปี ต่อจากนี้ (มัทนา พนานิรามัย. 2547) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับ เพ็ญแข ประจักษ์จันติก (2545: 2) ได้กล่าวถึงประเทศไทยว่า มีประชากรในวัยสูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จัดได้ว่า เป็นประเทศที่มีการเพิ่มของผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกด้วยประเทศหนึ่ง

ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่สังคมจะต้องหันมาให้ความสนใจ และเอาใจใส่มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ มิใช่เฉพาะแต่เพียงเหตุผลจากข้อมูลด้านจำนวนตัวเลขประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่กลุ่มบุคคลในวัยสูงอายุ ยังเป็นกลุ่มบุคคลในวัยที่จะต้องเกษียณการทำงาน และพ้นจากสถานภาพ หรือบทบาทที่เคยดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นข้าราชการที่จะต้องเกษียณอายุตามกฎหมาย การเกษียณอายุจึงถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตของข้าราชการ อัมพล สุอัมพัน (2531: 75) ได้กล่าวว่า การออกจากงานเนื่องจากการเกษียณอายุ อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากอย่างมาก เพราะส่วนใหญ่บุคคลที่ปลดเกษียณงาน มักมีตำแหน่งหน้าที่มั่นคงถาวร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อต้องหยุดจากงาน จะรู้สึกว่าศักดิ์ศรีลดลง รู้สึกอาย เสียหน้า ไร้สมรรถภาพ วัวเหว ซึมเศร้า เพราะงานเป็นภารกิจหนึ่งในชีวิตประจำวัน และเป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เมื่อออกจากงานจึงเท่ากับได้สูญเสียบุคลิกภาพของตนเองไป

นอกจากนี้ ผู้เกษียณอายุยังต้องปรับตัวหรือเตรียมรับกับสภาพอื่น ๆ อีก เช่น การจากไปตั้งครอบครัวใหม่ของลูก การ

เปลี่ยนแปลงในฐานะการเงิน รายได้ลดลงเมื่อเกษียณ การปรับตัวกับการจากไปของคู่สมรส และเตรียมรับกับความตายของตนเอง นอกจากนี้ที่กล่าวแล้วงานวิจัยที่ได้ทำในต่างประเทศเกี่ยวกับการเกษียณอายุ ยังพบว่า การปรับตัวของบุคคลต่อการเกษียณอายุ จะไม่เหมือนกัน และปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการปรับตัวต่อการเกษียณอายุ ได้แก่ ความรู้สึกเชิงบวกต่อการเกษียณอายุ ซึ่งก็คือความมุ่งหวังที่มีต่อการเกษียณอายุ เช่น รายได้ เพื่อน กิจกรรมที่จะทำ และการเตรียมพร้อมต่อสิ่งเหล่านี้ (ศศิดา นรินธนาชาติ, 2540 : 2; อ้างอิงจาก Glammer, 1976) บุคคลที่มีการเตรียมพร้อมที่ดี มักจะมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการเกษียณอายุ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทยนั้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรที่เกษียณอายุ สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตหลังการเกษียณอายุได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งเป็นการลดภาระของครอบครัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับรูปแบบของการปรับตัวให้แก่บุคคลในวัยหลังเกษียณ

ที่สำคัญก็คือ การจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ผู้เกษียณอายุ ซึ่งก็คือ การจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้ตนเองสำหรับการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลหลังวัย 60 ปี นั้น ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้เป็นอย่างดี และสามารถเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเอง และเพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมด้วย ดังที่ แมคคัลลัสกี (McClusky) นักปราชญ์และนักวิชาการทางด้านการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ในช่วงปลายของชีวิตมนุษย์นั้น มีสิ่งที่ดีกว่าความเสื่อมถอยและความสิ้นหวัง นั่นก็คือ การศึกษาจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สูงอายุ สามารถที่จะปรับตัวได้ และดำรงชีวิตที่ดีในสังคม ขณะเดียวกัน แมคคัลลัสกี (McClusky) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยความต้องการการศึกษาของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบไปด้วย ความต้องการการศึกษาของผู้สูงอายุที่สำคัญ 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. ความต้องการความรู้พื้นฐานในการปรับตัว
2. ความต้องการการแสดงออก
3. ความต้องการที่จะให้ และถ่ายทอดแก่ผู้อื่น

4. ความต้องการควบคุมสถานการณ์
5. ความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น และไม่มีจุดมุ่งหมายแต่เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม สำหรับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุราชการนั้น นับได้ว่าเป็นเรื่องที่จะต้องมีการจัดวางแผนที่ดีและการเตรียมการพอสมควร ทั้งยังจะต้องมีข้อมูลปัจจัยพื้นฐานหรือลักษณะทางชีวสังคมที่สำคัญของข้าราชการเกษียณอายุที่หลากหลายและรอบด้าน อันจะนำไปประกอบในการค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลผู้เกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการด้านการศึกษาหลังเกษียณอายุ เพื่อเป็นการสนองตอบความต้องการของข้าราชการหลังเกษียณอายุให้ได้มากที่สุดโดยคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานหลักหรือลักษณะทางชีวสังคมของกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุเป็นสำคัญ ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มี การคิดคำนึงถึงเรื่องนี้มาก่อน และยังไม่มีการเตรียมการรองรับต่อปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น นั่นก็คือ การมีอายุที่ยืนยาวหลังการเกษียณอายุราชการของข้าราชการไทย ซึ่งในระยะเวลานั้นไม่นานนับจากนี้ก็จะมี การเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการ

สมควรอย่างยิ่งที่จะหาแนวทางในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุที่เหมาะสมสำหรับข้าราชการผู้เกษียณอายุของไทย

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวมานี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มข้าราชการพลเรือนไทยผู้เกษียณอายุ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถตลอดจนประสบการณ์ และทักษะความชำนาญในหน้าที่การงานซึ่งมีความหลากหลาย และเป็นผู้ที่เฝ้าย้อมพร้อมด้วยคุณวุฒิ วิทยุฒิ จากการผ่านงานในระบบราชการมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกระทั่งถึงช่วงเวลาแห่งการเกษียณอายุจากชีวิตราชการ ซึ่งกลุ่มบุคคลวัยสูงอายุที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกนี้ก็เพื่อที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ซึ่งจะนำไปสู่การนำเสนอรูปแบบแนวทางในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุที่ชัดเจน และเหมาะสมสำหรับกลุ่มข้าราชการพลเรือนไทย โดยจะได้วิจัยค้นคว้าถึงลักษณะทางชีวสังคมหรือปัจจัยพื้นฐานหลัก ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ และจากความต้องการการศึกษาของข้าราชการเกษียณอายุดังกล่าว จะได้นำมาสู่ข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือน

ไทยในรูปแบบใด และอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย และยกกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทยแล้วเสร็จ จากนั้นได้ดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่อไปคือ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุ โดยที่ผู้วิจัยได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณา อภิปรายให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย ซึ่งทำให้งานวิจัยมีคุณภาพและคุณสมบัติสูงสุด

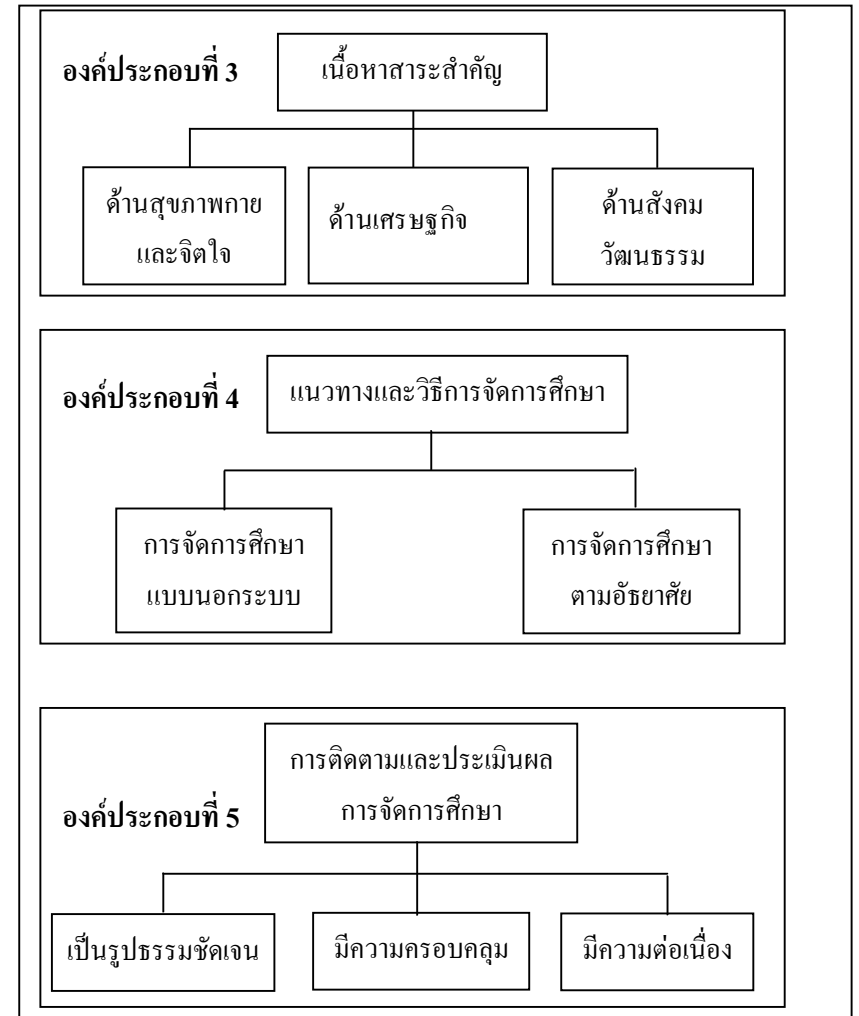
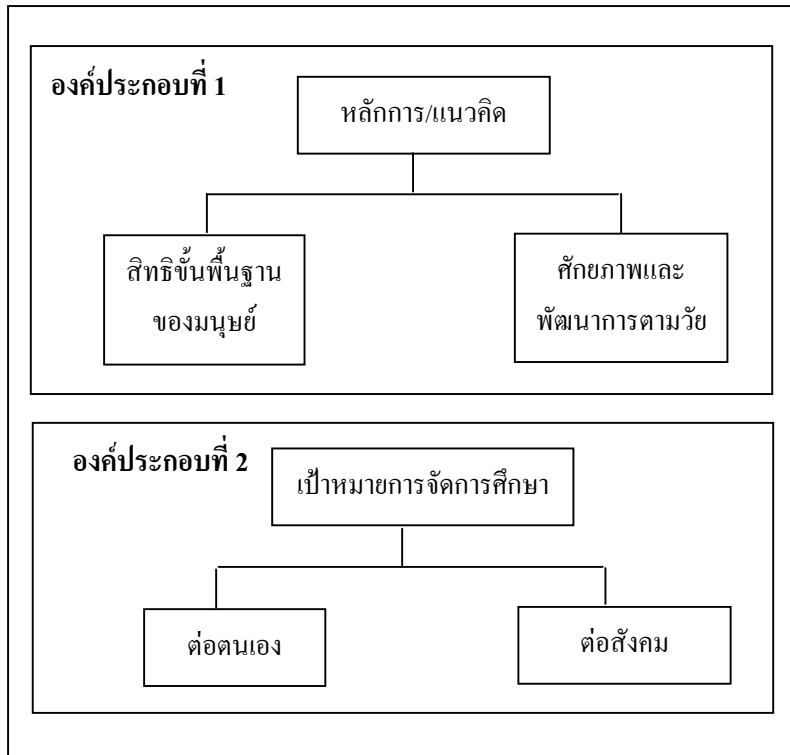
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย

**รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ
สำหรับข้าราชการพลเรือนไทย**

สรุปผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด สามารถสรุปผลการวิจัยที่สำคัญจำแนกออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปรากฏผลที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. จำแนกตามเพศ พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยหลังเกษียณอายุเป็นชาย 105 คน คิดเป็นร้อยละ 54.70 เป็นหญิง 87 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30

2. จำแนกตามระดับตำแหน่งก่อนเกษียณอายุ พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยหลังเกษียณอายุที่มีระดับตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 5 มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 31.80 ระดับ 5 – 8 มีจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 45.80 ระดับสูงกว่าระดับ 8 มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 22.40

3. จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยหลังเกษียณอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.70 ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 87

คน คิดเป็นร้อยละ 45.30 สูงกว่าระดับปริญญาตรี 71 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00

4. จำแนกตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือชมรม พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยหลังเกษียณที่ไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือชมรม 56 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 ที่เป็น 1 - 2 กลุ่ม มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ที่เป็นมากกว่า 2 กลุ่ม มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.80

5. จำแนกตามการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยที่มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 และที่ไม่มีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการ มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 63.50

6. จำแนกตามการใช้เวลาว่างทำกิจกรรมอะไรบ้าง พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทยหลังเกษียณอายุที่ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมเลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ 78 คน คิดเป็นร้อยละ 40.60 ดูหนัง ฟังเพลง 63 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 และอ่านหนังสือ เขียนหนังสือ 51 คน คิดเป็นร้อยละ 26.60

7. จำแนกตามภาวะสุขภาพ พบว่า ข้าราชการพลเรือนไทย หลังเกษียณที่มีสุขภาพแข็งแรง มีจำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 74.50 ที่สุขภาพไม่แข็งแรง มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50

ตอนที่ 2 ความต้องการทางการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย

ในการศึกษาความต้องการการศึกษาลงเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย ผู้วิจัยได้คำนวณค่าสถิติพื้นฐานความต้องการแยกเป็นโดยรวมและรายด้าน ปรากฏผลที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ข้าราชการพลเรือนไทย มีความต้องการการศึกษาลงเกษียณอายุในด้านความต้องการด้านเนื้อหา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ว่า ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่มีความจำเป็นสำหรับวัยหลังเกษียณอายุ

ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

คือ ข้อที่ว่า การจัดให้มีการทัศนศึกษาหรือดูงานเพื่อเสริมสร้างให้มีประสบการณ์โดยตรงและก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

ข้าราชการพลเรือนไทยมีความต้องการการศึกษาลงเกษียณอายุในด้านความต้องการด้านสถานที่จัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ว่า การจัดให้มีการเรียนรู้ด้วยสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อความรู้จากวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร หนังสือพิมพ์ หรือ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และข้อที่ว่า การจัดให้มีการท่องเที่ยว ทัศนศึกษาในสถานที่ต่าง ๆ ตามความสนใจและเป็นประโยชน์สำหรับผู้เกษียณอายุ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด เป้าหมาย การติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาลงเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย

ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด เป้าหมาย การติดตามประเมินผลการศึกษาลงเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย ผู้วิจัยได้คำนวณค่าสถิติพื้นฐานความคิดเห็นแยกเป็นโดยรวมและรายด้าน ปรากฏผลที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ข้าราชการพลเรือนไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ

ด้านแนวคิดในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ว่า ผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุหรือวัยหลังเกษียณอายุ ถ้าได้รับการเพิ่มพูนความรู้ย่อมสามารถที่จะดำรงตนในสังคมและใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ข้าราชการพลเรือนไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ ด้านเป้าหมายในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ว่า การศึกษาสำหรับวัยหลังเกษียณอายุเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มบุคคลในวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง

ข้าราชการพลเรือนไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ ด้านการติดตามและประเมินผลการจัด

การศึกษาหลังเกษียณอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ว่า การประเมินผลการจัดการศึกษาควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจนและเข้าใจง่าย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย

ในการศึกษาข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามในตอนนี้ ปรากฏผลที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุเกี่ยวกับแนวคิดและเป้าหมายอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 63.02 ว่าเป้าหมายเพื่อให้วัยหลังเกษียณมีความสุขดูแลตนเองได้โดยไม่เป็นภาระกับผู้อื่น รองลงมาคือจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 54.68 ให้ข้อเสนอแนะว่า หากมีการศึกษาหลังเกษียณควรมี

หลักสูตรสั้น ๆ ประมาณ 2-3 วัน ก็พอ เพราะแต่ละคนคงมีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว หากเน้นให้ทำอะไรก็ฝึกเฉพาะกิจ จะทำให้ลดการสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น

- ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุเกี่ยวกับเนื้อหาสาระสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 ว่าควรเป็นการดูแลสุขภาพเกี่ยวกับอาหาร และการออกกำลังกาย รองลงมาคือ จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 54.16 ข้อเสนอแนะเรื่อง การปรับตัวเกี่ยวกับการว่างงาน การประกอบอาชีพหลังวัยเกษียณ และงานอดิเรก
- ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 152 คน คิดเป็น ร้อยละ 79.16 ว่ารูปแบบควรเป็นการจัดประชุม สัมมนา หรือการส่งข้อมูลข่าวสารให้ถึงกัน รองลงมาคือ จำนวน 123 คน

คิดเป็นร้อยละ 64.06 เสนอแนะว่า ควรจัดในลักษณะของการจัดศูนย์ฝึกอบรมกลุ่มชมรม กลุ่มอาสาสมัครตามความเหมาะสม

- ข้าราชการพลเรือนไทย มีข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 84.37 ว่ารูปแบบการประเมินควรใช้แบบสอบถามในการประเมินก่อน ระหว่าง หลัง เป็นวิธีการที่ดี สามารถนำไปวิเคราะห์สู่การปฏิบัติได้ รองลงมาคือ จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 72.91 ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการวัดผลและติดตามประเมินผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. การนำเสนองานวิจัยในครั้งนี้ สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุดังกล่าว และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ แมคคัลสกี (McClusky. 1975) ที่ว่า ผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อการพัฒนาสำหรับการดำเนินชีวิตของตนเอง จึงมีความสอดคล้องกับผลของการวิจัยครั้งนี้ และจากผลการวิจัยทำให้สามารถสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย และนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

2. ผลการวิจัยในภาพรวมครั้งนี้ สามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับข้าราชการเกษียณอายุกลุ่ม

อื่น ๆ ซึ่งมีได้เป็นข้าราชการพลเรือน เช่น ข้าราชการทหาร ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการครู ตลอดจนข้าราชการผู้เกษียณอายุอื่น ๆ หรือบุคคลผู้เกษียณอายุ ซึ่งมีไม่ใช่เป็นกลุ่มข้าราชการได้ เพราะหลักการ แนวคิดของรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทยนี้ นับได้ว่าสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในส่วนที่ว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคน ทุกเพศ และทุกช่วงวัยควรจะได้รับการพัฒนา ศักยภาพแห่งตนด้วยการศึกษาและการเรียนรู้ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ที่เน้นว่า การศึกษามีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกเพศและทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่มนุษย์จะได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุนั้น ผลการวิจัยมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับความคิดเห็นของ Atchley (1994) ซึ่งอธิบายว่า ระยะเวลาหลังเกษียณอายุเป็นระยะของความสุขและเป็นระยะเวลาของการพักผ่อน ซึ่ง

ผู้สูงอายุเองต้องการสิ่งที่คุณสูงอายุไม่เคยมีเวลาที่จะทำมาก่อนหรือใช้ชีวิตอย่างไม่เร่งรีบ เช่น การท่องเที่ยว งานอดิเรก และการแสวงหาความรู้ เป็นต้น ซึ่งแนวทางในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของงานวิจัยที่เสนอให้มีการจัดการศึกษาแบบนอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย นับได้ว่าเป็นแนวทางและวิธีการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะเน้นความเป็นอิสระของผู้เรียนตามความสนใจของผู้เรียน มีความยืดหยุ่นในวิธีการเรียน และเป็นการจัดการศึกษาโดยการเรียนรู้อย่างผ่อนคลาย โดยคำนึงถึงผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยผู้สูงอายุเป็นสำคัญ

4. จากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 ที่ว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะใน (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต จากหลักการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว นับได้ว่าเป็นไปตามผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งพบว่าข้าราชการเกษียณอายุจะสามารถนำผลสัมฤทธิ์หรือความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามองค์ประกอบที่ 5 เรื่องการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้จริงสำหรับการ

ดำเนินชีวิตของข้าราชการหลังเกษียณอายุ นั่นคือ กลุ่มข้าราชการเกษียณอายุสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาหลังเกษียณอายุไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตในวัยเกษียณได้อย่างมีคุณภาพ และการติดตามผลความก้าวหน้าหรือการประเมินผลการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ควรจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังด้วย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าวนี้ แนวทางที่เหมาะสม ก็คือภาครัฐเป็นส่วนสนับสนุนในด้านงบประมาณการดำเนินการ ความรู้ในด้านวิชาการและเป็นองค์หลักที่กระตุ้นให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนภาคเอกชนและภาคประชาชน จะสามารถมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนได้อย่างสำคัญยิ่งในส่วนของ การปฏิบัติ การให้ความร่วมมือ การรณรงค์หรือการเข้ามารวมกลุ่มเป็นอาสาสมัครในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลในวัยเกษียณนี้อาจอยู่ในรูปของสมาคมผู้เกษียณอายุ ชมรมผู้สูงอายุ คลังสมอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมูลนิธิหรืออาสาสมัครอื่น ๆ ก็ย่อมที่จะกระทำได้ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งก็คือข้าราชการพลเรือนผู้เกษียณอายุมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุในระดับมากนั้น แสดงให้เห็นว่าการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีความสำคัญและเป็นความต้องการหลักในการดำรงชีวิตของผู้เกษียณอายุหรือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับความต้องการการศึกษาด้านเนื้อหา นั้น ข้าราชการเกษียณอายุกลุ่มนี้มีความต้องการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวันสูงสุดนั้นย่อมแสดงว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายจะต้องตระหนักและถือเป็นนโยบายสำคัญที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ด้านกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้นและอย่างทั่วถึง โดยการจัดการสื่อสารข้อมูลความรู้นี้ผ่านองค์กรที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนก็ได้ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล) ชมรมผู้สูงอายุ สมาคมข้าราชการเกษียณอายุหรือวิทยากรอาสาสมัครแนะนำความรู้ด้านกฎหมาย เป็นต้น

2. ควรเน้นการจัดการศึกษาใน 2 รูปแบบ คือการจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้นและอย่างทั่วถึง ภาครัฐควรทุ่มงบประมาณลงไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้อย่างจริงจัง เพื่อที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาประชากรซึ่งอยู่ในภาวะพึ่งพิงเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็นอย่างยิ่ง เพราะผลการศึกษาวิจัยนี้พบว่าข้าราชการเกษียณอายุเองมีความมุ่งหวังในเป้าหมายจากการศึกษาหลังเกษียณอายุนี้ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งเมื่อเขาสามารถดูแลตนเองได้ในระดับหนึ่งแล้ว จะเป็นการลดภาระการพึ่งพิงสังคมสำหรับผู้สูงอายุเหล่านี้ได้อย่างมาก และผู้สูงอายุซึ่งมีความรู้จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมได้อีกทางหนึ่ง ทั้งในแง่ของการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การอบรมจริยธรรม ตลอดจนการเป็นแบบอย่างแห่งคุณความดีให้อนุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างดียิ่ง

3. รัฐควรตระหนักถึงการให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะเหตุว่าการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ

นับเป็นทางออกที่สำคัญวิธีการหนึ่งในการพัฒนากำลังคนของประเทศไทย ตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีพ ซึ่งบุคคลในวัยนี้ยังมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเมื่อได้รับการจัดการศึกษาหรือวิธีการให้การเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่มีใช้กลุ่มข้าราชการซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ และความพร้อม แต่อาจเป็นกลุ่มเป้าหมายอื่นคือ กลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปหรือกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งด้อยโอกาส ซึ่งจะสามารถทำการเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้ เพื่อที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณสำหรับผู้สูงอายุได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. ควรมีการศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยนี้ เช่น มีการทดลองจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ สำหรับกลุ่มข้าราชการผู้เกษียณอายุจริง และมีหลักสูตรทดลองสำหรับดำเนินการในการจัดการศึกษา เพื่อสามารถดำเนินการ ติดตาม และประเมินผลการจัด

การศึกษาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ ตลอดจนการดำเนินการทดลองนี้จะทำให้ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และสามารถดำเนินการเพื่อหาแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุนี้ ในแง่มุมอื่น ๆ เช่น กลุ่มเป้าหมายมีขนาดใหญ่ขึ้น กลุ่มเป้าหมายมีคุณสมบัติที่แตกต่างออกไป และควรจัดทำเป็นวาระแห่งชาติด้านการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ โดยรวบรวมแนวคิด ผลงาน และการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุไว้เป็นองค์ความรู้หลักด้านการศึกษาผู้ใหญ่ เช่น วิทยาลัยผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ เป็นต้น ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนี้จะมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยด้านผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นแขนงวิชาการหลักต่อไปในอนาคตอันใกล้

4. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยของความสำเร็จในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุไปใช้ โดยอาจเป็นการนำร่องในการจัดการศึกษาดังกล่าว และผลการวิจัยที่จะพบต่อไปจะได้ทราบว่า สิ่งใดเป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จบ้าง และนำผลที่ได้

จากการศึกษาวิจัยนั้นมาเป็นแนวทางแห่งการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นการขยายผลต่อยอดในเชิงวิจัยองค์ความรู้ใหม่ ๆ ต่อไป

